

Els periodistes com a personatges de còmic al segle xx: assaig de catàleg¹

*Journalists as characters in 20th century comic stories:
An attempt at a catalogue*

José Manuel Silva Alcalde

Professor associat de la Universitat Autònoma de Barcelona
i de la Universitat Abat Oliba.
josemanuel.silva@uab.cat

Els periodistes com a personatges de còmic al segle xx: assaig de catàleg

*Journalists as characters in 20th century comic stories:
An attempt at a catalogue*

RESUM:

El còmic, combinació entre text i imatge, neix lligat estretament a la premsa, especialment als Estats Units, a finals del segle XIX, tot i que al llarg del segle XX evoluciona, s'independitza i crea un llenguatge i uns codis propis. En conseqüència, sembla evident l'existència d'una relació directa entre el naixement de la historieta gràfica i la premsa. Es pot afirmar que el còmic neix *en i amb* la premsa.

Les relacions entre còmic i periodisme es poden analitzar des de diverses perspectives. Una de les que pot resultar més interessant és investigar quins són els principals personatges de còmic que han exercit de periodistes i de quina manera l'exercici del periodisme es veu reflectit en un gènere popular com el còmic. No és gens estrany trobar personatges de còmic amb una professió vinculada al periodisme.

L'autor d'aquest treball ha dut a terme una àmplia recerca de recopilació i classificació dels personatges de còmic vinculats al periodisme i, en general, al món de la comunicació, al llarg del segle XX, a Europa i Amèrica per tal de comprovar de quina manera les historietes publicades inicialment als diaris per entregues mostren diferents tipus de periodista com un mirall que reproduïx els diversos models d'una professió que evoluciona al llarg del període analitzat. Al mateix temps, permet obrir una reflexió sobre el paper i les funcions del periodisme en l'actualitat, a partir de la revisió dels antecedents històrics i la seva plasmació en el gènere del còmic.

Al final del treball s'inclou una taula, com a resum, amb els periodistes d'historieta més coneguts del segle XX, amb una referència especial a les dones que han desenvolupat aquest rol.

PARAULES CLAU:

còmic, periodisme, historieta gràfica, comunicació, segle XX, premsa.

Journalists as characters in 20th century comic stories: An attempt at a catalogue

Els periodistes com a personatges de còmic al segle xx: assaig de catàleg

ABSTRACT

Comic stories, a combination of text and image, arose closely linked to the printed press, especially in the United States, at the end of the 19th century. Over the course of the 20th century comic stories evolved, becoming independent and developing their own language and codes. Consequently, it seems obvious that there is a direct relationship between the appearance of graphic comics and the press. Indeed, it may be said that comics were born in and with the printed press.

ELS PERIODISTES COM A PERSONATGES DE CÒMIC AL SEGLE XX: ASSAIG DE CATÀLEG

The relations between comics and journalism can be analyzed from several perspectives. One of the most interesting is to investigate which are the main comic book characters who have worked as journalists and in what way the practice of journalism is reflected in a popular genre such as comics. The fact is that it is not unusual to find comic book characters with a profession linked to journalism.

At the end of this study, a summary table is included with the best-known cartoon journalists of the 20th century, with special reference to the women who have played this role.

KEYWORDS:

comic, journalism, comic strips, communication, 20th century, press.

1. Introducció

Durant el segle xx, el còmic s'ha convertit en un mitjà influent que no només ha entretingut generacions, sinó que també ha reflectit i comentat les dinàmiques socials, polítiques i culturals del seu temps. Un tema recurrent en molts còmics ha estat la representació de personatges vinculats al món del periodisme i la comunicació. Aquest article té com a objectiu recopilar i analitzar aquests personatges, classificats segons els mitjans de comunicació als quals estan vinculats i el seu paper dins dels còmics.

2. Hipòtesi i metodologia

2.1. Hipòtesi

El treball parteix de la constatació que la professió periodística és idònia per representar el personatge d'heroi en un còmic, com demostren Lévrier i Pinson en l'estudi més recent sobre el còmic francòfon (2021). També es constata l'estreta vinculació entre el naixement del còmic i el periodisme, especialment als Estats Units, on, a finals del segle xix, en el context de la guerra periodística pel mercat publicitari entre els dos grans magnats, W. R. Hearst (editor de *The New York Journal*) i J. Pulitzer (editor de *The New York World*), apareix el que es considera el pioner del còmic americà, The Yellow Kid, un dibuix amb text integrat dins un globus per primer cop que donaria nom al sensacionalisme en la premsa (*premsa groga*). Aquest article combina aquestes dues hipòtesis ja constatades (la presència de periodistes al còmic i la vinculació entre còmic i periodisme) per definir un catàleg dels personatges vinculats al món de la comunicació al còmic del segle xx i establir-ne una classificació.

2.2. Metodologia

La metodologia es basa en una revisió exhaustiva dels còmics publicats durant el segle xx i de la bibliografia sobre el tema. S'han identificat els personatges de ficció més rellevants i s'han classificat segons el tipus de mitjà de comunicació (premsa, ràdio, televisió, etc.), el seu paper (periodistes, fotògrafs, editors, etc.), el mitjà real o fictici pel qual treballen i per àrees geogràfiques. S'han consultat bases de dades acadèmiques, tant a biblioteques com en línia, i alguns portals d'Internet especialitzats en còmic com ara Tebeosfera (www.tebeosfera.com) i altres citats a les referències bibliogràfiques. Ha resultat de molta utilitat per redactar aquest treball revisar el *Catàleg de l'exposició «Els periodistes en el còmic»*, presentada al Palau Marc de Barcelona entre el 18 i el 21 de maig de 1989 (Vidal i Santamaria, 1989), en què es repassen alguns dels principals personatges de banda dibuixada que han exercit de periodistes.

S'ha partit d'un concepte de *periodista* en un sentit molt ampli, és a dir, qual-sevol personatge amb una professió (principal o secundària) vinculada als mitjans de comunicació i consistent a recollir, avaluar, crear i presentar notícies i informació al públic. Aquest procés inclou la investigació, l'escriptura i la presentació de notícies a través de diversos mitjans com premsa escrita, ràdio, televisió i avui dia també les plataformes digitals. També s'inclou el concepte de *fotoperiodista*, aquell que proporciona informació gràfica mitjançant la fotografia. Serviria, per exemple, la definició de Kovach i Rosenstiel (2012) que defineixen el periodisme com «la disciplina de recollir, verificar i informar de manera coherent els fets i temes importants per al públic».

Han quedat exclosos de l'estudi els periodistes reals que utilitzen el còmic com a gènere periodístic per fer les seves cròniques o reportatges (com ara Joe Sacco), amb la intenció d'acotar la recerca.²

3. El periodista del segle xx

El periodisme neix com a professió a finals del segle xix, però no desenvolupa plenament tota la seva capacitat fins al segle xx. Des del principi, als Estats Units ja es distingeix clarament entre dues classes de periodisme (Schudson, 1978):

— El periodisme com a entreteniment: el model del *New York World*, de Joseph Pulitzer.

— El periodisme com a informació: el model de *The New York Times*.

El concepte de *periodisme groc*, que utilitzen tots els mitjans per atraure el lector i vendre més diaris i així augmentar els seus ingressos per publicitat, procedeix precisament «del recurso al dibujo cómico, ya que uno de sus personajes más populares fue *The Yellow Kid* [...] que dio lugar a la calificación cromática» (Defleur i Ball-Rokeach, 1986: 65).

El paper i les funcions del periodista evolucionen a mesura que avança el segle xx. A més, podem distingir també el periodista, en general, del *reporter*, una subespècie dins del periodisme. És molt diferent la relació del periodista amb les seves fonts al periodisme de recerca que quan el professional es limita a reproduir la informació que li faciliten des de fonts institucionals (Agostini, 1985). El periodista pot treballar a partir de certes rutines que cobreixen la informació previsible, o bé estar disponible per cobrir les notícies sobtades. Aquest darrer tret seria el treball apropiat per a un reporter (Tuchman, 1983).

A finals del segle xix i principis del segle xx es detecta un corrent que modifica el paper inicial del periodista com a narrador,³ com a redactor d'una crònica, i apareix el reporter, el que va a la recerca de la notícia per dur a terme un reportatge sobre el terreny, des del lloc i el moment en què té lloc (Pinson, 2010). El reporter seria considerat en aquell moment un «producte de la vida moderna»⁴ (Cham-

bure, 1914: 443). A Europa triomfen els grans reporters com Albert Londres o Joseph Kessel:⁵

Londres est en effet déjà une figure emblématique du reportage, et sa disparition tragique en mer en 1932 va contribuer à cristalliser le mythe. Joseph Kessel est l'autre aventurier et reporter connu de l'époque, d'abord attaché au Journal. (Pinson, 2010)

Per una altra banda, el reporter és una figura pròpia dels diaris més poderosos de principis del segle xx:

En los años 20 y 30 las publicaciones más poderosas contaban con una media de unos 25 a 30 redactores fijos, especializados en secciones. A estos nuevos periodistas se les conocía en la época como reporters [...]. El «reportero» era el profesional propio del periodismo que se dedicaba a la recopilación de información y a la transmisión de los hechos sin otro objetivo que hacerlos llegar a su público. (Humanes, 2003: 3)

Des dels anys quaranta fins al 1960, el periodisme evoluciona cap a un model més objectiu: els teòrics de la comunicació coincideixen a definir el periodista com un *gatekeeper* (literalment en anglès, un 'guardabarreres'). El primer que aplica aquest concepte a la professió periodística és White (1950): el periodista «selecciona» la informació segons els seus criteris i els de la seva empresa. Una part d'aquesta funció del periodista com a seleccionador encara serviria avui en plena era d'Internet: «Gatekeepers take many forms, for example: people, professional codes of conduct, company policies and algorithms» (Shoemaker, Vos i Reese, 2009).

Als anys setanta neix també l'anomenat *nou periodisme* (*New Journalism*), sota el guiatge de T. Wolfe (1998), caracteritzat per aprofundir en les noves formes de representació de la realitat: fins i tot ficciona els fets, contra l'estil tradicional del periodisme, que s'apropa als fets de manera anònima i mecànica, a la recerca de l'objectivitat.

Al començament dels anys setanta es comencen a fer estudis entre els mateixos periodistes perquè descriguin i valorin les seves funcions professionals i es confirma l'existència de dos grans tipus de papers periodístics (Berganza, Lavín i Piñeiro-Naval, 2017).

En un d'aquests primers treballs empírics es confirma que més del 75 % de les persones enquestades confirmaven també la funció de vigilància, o gos guardià, de les activitats governamentals, anomenada *watchdog*, i que en estudis posteriors donaria lloc a una categoria pròpia (Johnstone, Slawski i Bowman, 1972).

Va ser Janowitz (1975) qui va identificar aquestes funcions periodístiques:

- Els *gatekeepers* ('guardabarreres'), una mena de periodisme neutral.
- Una segona categoria que anomena *advocate*, un periodista participatiu.
- Anys més tard, Weaver i Wilhoit (1986) proposen un tercer paper com a

complement als ja esmentats fins ara (el neutral i el participatiu, que ells anomenen *difusor* i *intèrpret*, respectivament). Ho bategen com a *adversarial* o *adversary*, també conegut com a *adversari* o *crític* (que es correspondria amb el *watchdog* de Johnstone), i «que representa a quienes ejercen esta función sobre el gobierno y los intereses políticos y económicos mediante una actitud distante y desconfiada» (Berganza, Lavín i Piñeiro-Naval, 2017). L'exemple més clar de *watchdog* és «el periodista que destapa los casos de corrupción política, los escándalos sexuales y financieros y todo tipo de irregularidades» (Coronel, 2008).

En efecte, a partir de la segona meitat del segle xx, el periodista passa a ser considerat com un *advocate*, un autèntic constructor de la notícia, emmarcant aquesta notícia en la teoria de la construcció social de la realitat de Berger i Luckmann (Rodrigo, 1989: 150). Durant aquesta època, a partir dels anys seixanta, i especialment a partir del Watergate (1972), el periodista també assumeix en molts casos el paper de *watchdog*, un gos guardià, un vigilant dels excessos del poder, disposat sempre a denunciar-los:

In the 1960s with the advent of the Vietnam War, civil rights movement, and political corruption scandals, the concept of *watchdog journalism* evolved to include in-depth or investigative reporting. (Hellmueller et al., 2016: 1079)

Humanes (2003) resumeix totes les categories possibles de periodista del segle xx en aquestes tres (que es poden combinar entre elles):

- El periodista difusor (equivalent al *gatekeeper*).
- El periodista adversari (*watchdog*).
- El periodista intèrpret (*advocate*).

En definitiva, un periodista és algú que sap explicar què passa, després d'un procés previ rigorós de recerca (Tejedor, 2020).

Com es podrà comprovar, els periodistes de còmic acostumen a encaixar dins d'alguna d'aquestes categories o, sovint, en més d'una.

4. Els periodistes de còmic del segle xx

Un cop definit el concepte i les classes de periodista al llarg del segle xx, cal preguntar-se de quina manera es reflecteix el paper del periodista en el món del còmic durant aquest període:

En la cultura popular, los periodistas a menudo aparecen en novelas, películas y otras formas de entretenimiento, pero uno de los usos de la cultura popular más perdurables del periodista es en los cómics. (Knight, 2011)

L'estudi més recent sobre el tema, referit bàsicament a la *bande dessinée* (BD) francobelga, és el de Lévrier i Pinson (2021), que confirma la presència habitual de periodistes al còmic.

En efecte, no resulta estrany trobar periodistes com a personatges del còmic, ja que el periodista és, per definició, una figura heroica:

Con independencia del formato de publicación, entre las viñetas siempre ha habido periodistas y reporteros gráficos de todo tipo. Unos con superpoderes, como Clark Kent o Peter Parker; otros, con dotes investigadoras, como Tintín o Roberto Alcázar, y otros tantos con un ácido sentido del humor, como Spider Jerusalem o Tribulete. Todos ellos, aunque con estéticas diferentes, comparten un mismo fondo: forman parte de la imagen asociada a esta profesión en concreto. (Matos, 2016)

El periodista exerceix a la perfecció el paper d'heroi en un còmic (Pinson, 2021). L'heroi periodista és algú que pot viatjar, té accés a molts llocs i molta gent, i que pot preguntar:

Héros de BD! Est-ce un travail à plein temps, ou faut-il prévoir un job à côté? Et lequel? Journaliste ne serait pas une mauvaise idée: on voyage, la carte de presse vous fait rentrer un peu partout, et l'on rencontre beaucoup de gens, que l'on a le droit de faire parler, y compris de sujets qui fâchent! (Solym, 2011)

A priori, com es podrà comprovar en la relació posterior, es pot diferenciar entre dos grans models de periodistes al còmic:

— *L'heroi periodista*: el superheroi americà, amb doble personalitat, que exerceix com a professional de la comunicació en el seu vessant humà, però no és més que una tapadora per amagar la seva veritable condició de superheroi (Superman, Spiderman). El reporter és aquí l'*alter ego* del superheroi.

— *El periodista heroi*: l'heroi del còmic que compleix el seu destí heroic a través de la seva professió de periodista (cas del còmic francobelga, la figura emblemàtica del qual és Tintín). En aquest cas sí que hi ha una vinculació amb l'exercici del paper periodístic, encara que no sempre coincideix amb els patrons exigits al món real, o va evolucionant cap a un model cada vegada més desvinculat de la professió.

La clau d'aquestes dues categories consisteix, doncs, a separar el periodista de còmic que exerceix d'heroi del (súper) heroi que exerceix de periodista. Una de les millors anàlisis sobre aquest assumpte és el de Bréan (2021), encara que ell mateix constata que, en relació amb altres professions, els superherois que exerceixen el periodisme com a professió del seu *alter ego* no representen un «ensemble numériquement significatif».

A partir d'aquesta classificació, hi ha també models mixtos, o alguns que no responen a cap de les característiques d'aquests dos arquetips (fins i tot algun personatge que assumeix un paper d'*antiheroi*), si bé l'element en comú és que es tracta de

personatges vinculats professionalment al món de la comunicació que manipulen determinats objectes simbòlics propis de la professió (una càmera de fotos, de cinema, un micròfon, un llapis i una llibreta) i, en alguns casos, freqüenten una redacció, un lloc de transacció simbòlica, on s'ubiquen els personatges amb la intenció de sortir com més aviat millor a l'exterior a la recerca de la notícia (i de l'aventura).

També s'ha considerat com a periodista tot personatge de còmic que, de manera habitual, realitza alguna de les rutines periodístiques més habituals pròpies de la professió, com ara escriure un article, fer fotografies, filmar o gravar una escena, fer una entrevista, investigar tota mena de fonts (documents, llibres, fotografies...).

L'heroi periodista assegura, segons Pinson (2021), «una llegibilitat transparent». El lector pot veure's identificat amb ell, li permet viatjar i explorar el món sota la coartada de ser un enviat del seu diari per redactar cròniques o reportatges i es converteix en un instrument perfecte per expressar la contemporaneïtat i experimentar els canvis tecnològics del món de la comunicació al llarg del segle xx.

L'heroi periodista dels anys 1950-1980 s'imposa com una figura ben establerta «à travers des codes culturels et professionnels que les lecteurs maîtrisent spontanément» (Pinson, 2021). Sovint es tracta d'herois doblement *heroitzats* en una figura anomenada *reporter mediatitzat*, i es converteixen, com en el cas de Tintín, en protagonistes de les seves pròpies històries (Pinson, 2021).

Els personatges de còmic vinculats al periodisme i la comunicació no només han contribuït a donar forma a les narratives dels còmics, sinó que també han reflectit la importància del quart poder en la societat. Aquests personatges han posat de manifest la recerca de la veritat, la lluita contra la corrupció i el poder de la informació. La seva presència en els còmics ha ajudat a popularitzar i dignificar la professió periodística, i s'han convertit en figures emblemàtiques de la cultura popular.

A continuació, es presenta una recopilació per àrees geogràfiques⁶ dels periodistes de còmic més destacats al llarg del segle xx, àmbit cronològic d'aquest treball. Es tracta d'una selecció no exhaustiva, encara que a la taula 1, a l'apartat 7, s'han afegit alguns personatges més i es concreten els autors, l'any de primera aparició i altres dades de referència.

5. Relació de personatges

5.1. Els Estats Units

Connie

La pionera (una dona), entre els periodistes de còmic als Estats Units, és *Connie*, encara que inicialment no era periodista. Es va anar convertint progressivament en una heroïna feminista *avant la lettre* i no va exercir (fugaçment) de reportera, i després de detectiu, fins al 1934:

Godwin created Connie and served as a ghost cartoonist for many of the syndicate's even lesser known other offerings. [...] Connie, which ran from 1927 to 1944, was an anomaly among newspaper strips. Initially the heroine could have been any of a dozen young girls living at home and deriving a daily dose of light comedy from her interactions with suitors and swains. [...] Then came the Depression and Connie turned out to be a girl with a social conscience [...]. In 1934 Connie went to work, first as a reporter, then as the operator of a detective agency [...] Connie is a liberated woman: intelligent, self-reliant, at ease in all situations. Holding her own against any man, she would certainly have made a better representative for the women's movement than... Wonder Woman. (Vadeboncoeur, 2011)

Connie va ser, en tot cas, la pionera del periodisme als còmics americans:

Empezando en 1927, la tira cómica de continuidad de Frank Godwin, *Connie*, mostraba a la aventurera independiente Constance Kurridge, que en 1934 empezó trabajando como reportera para el *Daily Buzz*. (Knight, 2011)

A França va ser rebatejada com a *Cora*, i va tenir força èxit. Es va publicar a *Le Journal de Mickey*, a partir del 1934.

Clark Kent (Superman), Lois Lane, Jimmy Olsen, Perry White

Al còmic nord-americà es troben també alguns exemples clars d'herois periodistes a partir dels anys quaranta, entre els quals sens dubte destaquen *Superman* (Clark Kent), Lois Lane i els seus col·legues del *Daily Planet*. Superman va ser el primer superheroï que alhora s'ocultava sota una naturalesa humana i una professió, el periodisme. És el primer superheroï periodista (Bréan, 2021).

El cas de Superman permet constatar, com ja s'ha comentat, que el fet que els personatges del còmic assumeixin el paper de periodistes té la seva lògica i els seus avantatges, ja que un periodista pot accedir a molts llocs vetats a la resta dels mortals, i aquest accés li permet viure centenars d'aventures, encara que no exerceixi com a tal:

[...] nunca pensé que las historias de Superman alguna vez hayan realmente capturado el excéntrico espíritu del lugar. Mi única pregunta es [...] ¿cuándo diantres Clark Kent alguna vez entrevistó fuentes o de hecho se sentó y escribió su copia? (Knight, 2011)

El periodisme sembla ideal per representar l'heroï del còmic. No és casual que sigui algú amb superpoders: «En los medios de comunicación reside el poder (algunos lo llaman, incluso, "el cuarto poder"). Y en la actualidad, con las nuevas tecnologías y la globalización, ese poder es un superpoder» (Matos, 2016).

A més, un periodista, com Clark Kent, no ha de justificar la seva absència de la feina, ja que un esdeveniment és la millor excusa per abandonar la redacció i córrer a cobrir la notícia que genera:

Un reportero puede desaparecer por una hora muy fácilmente, especialmente en comparación con un doctor con una sala llena de pacientes. [...] El reportero es un poco la conciencia de la gente [...]. Así que un reportero puede cerrar la brecha entre la gente y la autoridad. Todas las personas de los periódicos son Superman, en cierto sentido. Ser un reportero era como tener una identidad secreta. Impresiona mucho a la gente, e inspira un poco de temor. Se dan cuenta de que tienes el poder del lápiz, que es... más rápido que una bala, más poderoso que una locomotora, etc. (Knight, 2011)

Els creadors de Superman (Clark Kent) el 1933 el van dotar d'una professió per al seu *alter ego* humà: el periodisme. «En realidad *Superman* vive entre los hombres, bajo la carne mortal del periodista Clark Kent» (Eco, 1976). La seva biografia explica que va estudiar periodisme a la Universitat de Metròpolis i es va dedicar al periodisme de recerca (Bayona i Matos, 2013). Va aconseguir treball al diari *Daily Planet*, un mitjà anomenat en principi *Daily Star*, inspirat «en el periòdico real *Toronto Daily Star*» (Matos, 2016). L'èxit dels superherois va ser tan gran que molt aviat van debutar al cinema i actualment segueixen ocupant un espai molt important a les cartelleres, encara que molts espectadors hagin oblidat que el seu origen és al còmic, en concret als *comic books*.

Al costat de Kent treballen Lois Lane (la figura estrella del diari), companya i enamorada de Superman, i com a periodista molt més agressiva que ell; Jimmy Olsen, jove fotògraf i reporter, i el millor amic de Kent; i Perry White, editor, model tradicional del professional de la informació. Ells tres sí que brillen com a periodistes, ja que no tenen superpoders, encara que el seu interès en la narració se supe-dita a la relació que mantenen amb la figura heroica. Amb la seva professionalitat, converteixen el *Daily Planet* en un *personatge* més del còmic. Segons Matos (2016), «el *Daily Planet* ha trascendido de mero escenario donde se desarrolla la acción, ha pasado a formar parte del imaginario colectivo y a convertirse en un personaje más, asociado a la mitología del último hijo de Krypton».

Tant Superman, com més tard Spiderman, són professionals de la comunicació com a activitat secundària. El periodista sempre ha de cedir el seu lloc a l'heroi, «comme le discours cède l'action, comme le témoin au héros» (Bréan, 2021). Un heroi que a més té una mica de religiós, molt semblant a Jesucrist (Lacassin, 1971): tots dos estan dotats d'una doble personalitat, Jesús era fill de Déu i fuster. Superman també prové d'un altre món, és totpoderós i travessa el cel, i alhora és un humà mediocre quan adopta la personalitat del periodista Clark Kent.

En el cas de Superman cal destacar la importància simbòlica de ser el primer superheroi que desenvolupa el paper de periodista, ja que determinarà la configuració dels altres superherois que arribaran després. Kent no destacarà mai com a periodista, ja que la seva personalitat de superheroi deixarà sempre en un pla secundari la seva activitat com a professional de la comunicació, a diferència dels seus col·legues com Lois Lane. Per a un superheroi, ser periodista en la seva faceta humana mai no podrà igualar els seus superpoders.

Als anys setanta, Kent es va convertir en presentador de televisió, en un intent de renovació de la imatge de Superman, però no va funcionar, i al cap de poc temps va tornar a la redacció del *Planet*. Ja al segle XXI, entra en crisi i abandona de manera definitiva el diari, cansat de la deriva sensacionalista en què ha caigut, per convertir-se en periodista web (Matos, 2016).

Brenda Starr, reportera

Creada el 1940, va aparèixer per primer cop a les tires de premsa del *Chicago Tribune*. Algun autor la considera la primera heroïna periodista del còmic americà (Knight, 2011). Brenda és com Lois Lane: «determiné, ardente, compétitive, parfois imprudente» (Bréan, 2021). Actua sempre com una dona moderna, aficionada a les aventures exòtiques i romanços apassionats. La seva autora és una de les dones pioneres del còmic americà.

Spiderman (Peter Parker)

Un altre superheroi, en aquest cas de la factoria Marvel Comics, *Spiderman* (Peter Parker), creat el 1962, està també vinculat a la professió, com a fotoperiodista del *Daily Bugle*:

Algunos lo definirán como fotógrafo, pero es más que eso, ya que muchas veces sus imágenes no ilustran una noticia, sino que son la propia noticia, porque tienen entidad propia y peso informativo específico. (Matos, 2016)

Parker treballa al diari més crític amb la figura de Spiderman. Cal recordar que aquest noi no neix com a superheroi (com Superman), sinó que els seus poders provenen de la picada d'una aranya radioactiva, però necessita guanyar-se la vida i comença a vendre les fotos que ell mateix es fa de Spiderman a J. Jonah Jameson, editor del *Bugle*, amb seu a Nova York. Parker és una mena de *paparazzo*:

[...] ya que aprovecha su posición privilegiada (normalmente está colgando de algún edificio) para hacerse fotos a sí mismo y poder venderlas luego en exclusiva. Sus colegas de profesión no podían conseguir ese material, así que de alguna forma Peter realizaba prácticas desleales para con sus competidores (algo habitual en el mundo de la prensa del corazón, por ejemplo). (Matos, 2016)

A diferència de Superman, la posició de Parker al seu diari resulta més feble, més fràgil, i la seva relació amb el seu cap (un brillant periodista) és més complexa. El seu paper com a fotògraf s'oposa d'alguna manera a la seva funció heroica: les seves fotos serveixen per ridiculitzar i criticar Spiderman. La seva professió no és més que una manera de sufragar els seus estudis, una manera de guanyar-se la vida, ja que prové d'un entorn modest. Com destaca Bréan (2021: 213), Parker exerceix com a fotògraf per tenir ingressos mentre protegeix la ciutat de malfaents;

en canvi, Kent/Superman utilitza la seva professió de reporter com a instrument al servei de les seves accions heroiques.

Ben Urich

A la sèrie de Spiderman també apareixen altres personatges periodistes: Benjamin (Ben) Urich, Frederick Foswell i Eddie Brock. El més destacat és Urich, un dels periodistes més íntegres de l'univers Marvel. Apareix per primera vegada el 1978. Està especialitzat en temes polítics, complots i espionatge, i, ja iniciat el segle XXI, «termina dejando el *Bugle* y fundando su propio medio de comunicación: *Front-line*» (Matos, 2016). És un reporter veterà i solitari, fumador empedreït, que encarna una figura atípica fins aquell moment al món del còmic americà: «un profil de héros sans pouvoir autre que son flair et sa faculté de toucher le public» (Bréan, 2021). És una classe de reporter heroic, sense superpoders, en un món de superherois. A l'univers Marvel, segons Bréan (2021), Urich encarna l'únic personatge veritablement autònom amb el paper de reporter digne d'enfrontar-se als superherois.

Phil Sheldon

El 1994 es publica *Marvels*, «una obra clave en el estudio del periodismo en el cómic» (Matos, 2016). Es tracta d'una minisèrie de quatre números protagonitzada per Phillip (Phil) Sheldon, fotògraf de premsa, sense superpoders, que repassa la història de l'univers Marvel, des dels anys quaranta fins als setanta. En aquesta sèrie es van produir notícies i els mitjans de comunicació van informant els personatges principals i els lectors. Segons Matos (2016), el mateix protagonista explica en un dels còmics la seva funció:

Éramos reporteros. Había hechos por comprobar, informes por redactar, comunicaciones por establecer. Necesitábamos cámaras en posición. Testigos. Ése era nuestro trabajo. Era algo que había que hacer.

Sheldon va ser contagiada involuntàriament per Peter Parker (*Spiderman*) i obligada a medicar-se per no sucumbir al virus, i, veient la decadència en què la societat americana estava caient, va decidir fer un gir crític a la seva tasca periodística.

Spider Jerusalem

Finalment, ja en l'última dècada dels noranta, el 1997, apareix Spider Jerusalem, un periodista drogoaddicte i desequilibrat, amb una aranya tatuada al cap. Un tipus malparlat i violent, amb un recargolat sentit de l'humor, que protagonitza el còmic *Transmetropolitan*, en un futur distòpic i ciberpunk. Spider Jerusalem es dedica al periodisme polític des d'una columna titulada «Odio tot això» al diari *La Palabra*. Spider és més aviat un arquetip de periodista antiheroi:

[...] es un periodista que, tras haber alcanzado la fama, decide retirarse a la montaña, lejos de la ciudad, lejos del mundanal ruido, apartado de todo. Aunque toda esa paz suya se verá truncada cuando deba volver a la ciudad y tenga que ponerse a trabajar de nuevo. Pasa entonces de las noticias y reportajes a las columnas de opinión, de periodicidad semanal, para un periódico. Allí podrá verter toda su mala baba en forma de opiniones fundamentadas en relación a los temas de la actualidad social. La serie se centra en los quehaceres y en las rutinas periodísticas de este tipo, gira en torno a sus procesos de selección temática, de documentación y de investigación. (Matos, 2016)

Com es veu, al llarg del segle xx, el periodista del còmic nord-americà passa d'*alter ego* d'un superheroï a heroï sense superpoders, per acabar encarnant un antiheroï. Segons Bréan (2021), aquesta evolució respon a la dinàmica natural d'un gènere que se sotmet a autocrítica:

D'abord point aveugle, alter ego en trompe-l'oeil, le reporter s'est progressivement chargé d'une possibilité narrative supplémentaire: le regard critique tourné vers le genre super-heroïque lui-même.

5.2. Còmic francobelga

Tintín

Pel que fa al còmic francòfon, dins de l'anomenada *ligne claire*, sens dubte *Tintín* és el pioner, el degà dels periodistes de la BD. La seva primera aparició és de 1929, molt abans que Clark Kent i Lois Lane, o Spiderman, per exemple. A més, encaixa en els prototips definits, si bé es diferencia dels americans perquè no encarna la duplictat del superheroï, sinó que neix com a periodista i evoluciona com a heroï. Té un origen netament periodístic, neix en un suplement infantil d'un diari belga com a reporter que viatja a la Unió Soviètica i al Congo belga i, a poc a poc, es va diluint el seu paper de reporter per convertir-se en un detectiu aventurer en estat pur, que lluita sense descans contra el mal (Vidal i Santamaria, 1989). L'autor d'aquest article ha dedicat una tesi doctoral a la relació de *Les aventures de Tintín* amb el món del periodisme i els mitjans de comunicació (Silva, 2024), raó per la qual no s'estendrà sobre el personatge creat per Georges Remi (*Hergé*). Sigui com sigui, en paraules de Rime (2021), Tintín és un personatge de periodista «créé dans, pour et par la presse». Es convertirà en un heroï del còmic que neix a la premsa com a professional del periodisme.

Bibi Fricotin

Personatge creat el 1924, encara que inicialment no era periodista. Neix com un «galopin paresseux, chétif, prêt a tout les bêtises» (Chollet i Leroy, 2011). Fricotin era un jove net d'uns catorze anys, que va evolucionant amb el temps i exercirà com a periodista durant alguna etapa: «En ayant fait de lui un journaliste, détective, et

redresseur de torts dès le premier épisode, Bibi Fricotin a totalment changé de personnalité, il semble n'avoir peur de rien» (Chollet i Leroy, 2011). L'àlbum número 64 de la sèrie, publicat el 1963, portava per títol *Bibi Fricotin, reporter*. Encara que va aparèixer alguns anys abans que Tintín, després de tres dibuixants, i 122 àlbums durant 66 anys, cada cop s'assemblava més a la creació d'Hergé. Va ser publicat inicialment a *Le Petit Illustré*, una revista juvenil per a tota la família fundada a París el 1904 i editada per la Société Parisienne d'Édition (SPE). A partir de 1927 apareixen els àlbums. Més tard les històries van ser publicades en altres diaris o revistes, fins que el 1965 es crea *Le Journal de Bibi Fricotin*, reconvertit el 1976 en *Les Pieds Nickelés Magazine*. A partir del 1979 només es va publicar directament en àlbums.

Fantasio i Seccotine

També cal incloure en la llista Fantasio, el company de Spirou, una sèrie creada el 1938 per a la revista francobelga *Le Journal de Spirou* (fundada l'abril d'aquell mateix any). Spirou era un grum pèl-roig vestit d'uniforme vermell i, el 1944, un altre dibuixant, Jijé, introdueix el personatge de Fantasio, periodista, que acabarà sent el millor amic del protagonista. La sèrie va ser continuada a partir de 1946 pel prestigiós autor A. Franquin.⁷

Segons Matos (2016):

Su estrafalario atuendo es una simpática modificación del de los periodistas de la época, aunque en colores sumamente vivos: como su chaqueta azulona y su gran pajarita rojiza. Siempre libreta en mano, observando y anotando, para escribir con posterioridad.

El 1952, en una història anomenada *Le corne de rhinocéros*, apareix una jove periodista anomenada *Seccotine*, una noia rossa, decidida, una rival de Fantasio en els seus reportatges. Els dibuixants posteriors la van substituir per Ororéa, una reporteria polinèsia de la qual Fantasio està enamorat, però més tard van recuperar Seccotine i van fer que mostrés una mica d'afecte per Spirou.

Horace Greeley

Hi ha també altres exemples de periodistes al còmic francobelga. El 1984 apareix un periodista a la coneguda sèrie del vaquer *Lucky Luke*, creada el 1946 i ambientada al llunyà Oest: Horace Greeley, que representa el naixement de la premsa durant el segle XIX. Està inspirat en un periodista i polític nord-americà que va aconseguir gran renom a la seva època (Horace Greeley, 1811-1872) i que va ser director del diari *New York Tribune*. Al còmic, és el fundador, director i únic redactor del *Daily Star*, un diari que té com a lema «Independència sempre, neutralitat mai» i és «íntimo amigo del protagonista de la historia, que llega a defenderlo a tiros en pro de la libertad de prensa» (Vidal i Santamaria, 1989).

Guy Lefranc

El personatge de còmic francobelga més semblant als perfils dels superherois americans és Guy Lefranc, acompanyat inicialment d'un jove anomenat *Jeanjean*. Al principi, el personatge creat el 1952 té una gran semblança amb Tintín: és un reporter jove que viu múltiples aventures per descobrir la veritat. És també un periodista polifacètic, capaç de resoldre enigmes, escalar muntanyes, o baixar a la gruta més profunda. La seva forma física és comparable a la d'un superheroi. Però, a diferència de Tintín, la seva professió permet un suport logístic en les seves accions amb què Tintín no compta. En alguna de les seves aventures, els companys de la premsa organitzen una campanya des dels mitjans per evitar un acte de terrorisme arqueològic contra el qual l'heroi està combatent. Lefranc, com Tintín, «lucha contra el mal, libera rehenes o busca personas desaparecidas» (Vidal i Santamaria, 1989). De fet, durant diversos anys, les aventures dels dos personatges es van publicar a la mateixa revista (*Journal Tintin*). El primer àlbum es titulava *La gran menace*, i va sortir a la llum el 1954. Però Lefranc i Tintín són diferents, segons explica Matos (2016):

Tintín es reportero, mientras que Lefranc es periodista; hay un matiz. En efecto, en los años 30, algunos trotamundos como Tintín recorrían el mundo a la caza de informaciones y reportajes. Además, Hergé pudo evocar la profesión de su personaje tras las dos o tres primeras aventuras, mientras que Lefranc, que no es un trotamundos, efectúa investigaciones concretas. Desde luego hay un parentesco, pero el estilo, la manera de hacer y las investigaciones son muy diferentes.

Ric Hochet

Personatge creat per al *Journal Tintin* el 1955. Ric és un periodista que coopera de manera habitual amb el comissari Bourdon (policia judicial) i porta a terme les seves investigacions en una atmosfera fantàstica. Inicialment era un jove venedor de diaris que entra a treballar al diari *La Rafale*, en què emprèn una carrera brillant com a periodista detectiu d'investigació, un personatge semblant al clàssic Rouletabille (G. Leroux) o al mateix Tintín. Va ser molt popular i llonge (setanta-vuit toms publicats fins al 2010). A Espanya es va rebatejar inicialment com a *Ric Barry*. Segons Gaumer (2016), Ric es va convertir en «un des best-sellers du catalogue Lombard». Hochet actua realment com a periodista «et c'est l'occasion de mettre a scène le fonctionnement de la rédaction avec les collègues, secrétaires et corps de métiers attachés...» (Solym, 2011).

Jacques Flash

Neix el 1956 a la revista francesa d'inspiració comunista *Vaillant* (a finals dels anys seixanta rebatejada com a *Pif Gadget*). Flash treballa com a reporter i fotògraf per al diari *Dernières*. Pseudònim de Jacques Leman, és un periodista que comença a col·laborar amb la policia després d'haver obtingut la possibilitat d'utilitzar ocasionalment un sèrum d'invisibilitat inventat pel professor Folven per combatre el crim.

Marc Dacier

Reporter sense fronteres creat el 1958 per a *Le Journal de Spirou*, treballa en un diari de províncies anomenat *Carrillonneur de Papayoux-les-Fossés*. Per aconseguir una feina com a periodista en un gran diari parisenc com *L'Éclair* accepta el repte que li proposa el director de fer la volta al món en quatre mesos sense desemborsar ni un cèntim. Habitualment dibuixat amb una càmera de fotos a la mà, és un dels grans representants del gran reportatge, a l'estil d'Albert Londres o Joseph Kessel. Als seus múltiples viatges pel món sempre visita els baixos fons de les grans ciutats, on abunda el crim organitzat. Guarda moltes similituds amb Tintín, encara que Dacier exerceix clarament en un univers mediàtic el seu paper de reporter, a diferència del personatge d'Hergé, que s'allunyarà progressivament de la seva professió.

Babiole i Zou

Una periodista i un càmera, creació del popular Greg, entre 1962 i 1966, per al *Journal Tintin*. Zou treballava com a càmera per a la televisió belga quan el seu cap decideix associar-lo a la dinàmica periodista Babiole. Tots dos descobriren, abans que la policia, diversos casos criminals. Babiole acaba sent la veritable heroïna de la història i deixarà Zou en segon terme.

Guy Lebleu

Creat el 1967 per a la revista *Pilote*. Reporter rodamon de Ràdio Luxemburg. Lebleu sempre porta una llibreta de notes, ploma i té una gran agudesesa i memòria per redactar inquietants reportatges.

Aquest personatge és interessant perquè neix a partir dels veritables reporters d'un programa de Ràdio Luxemburg anomenat D. M. A. (*Dix millions d'auditeurs*) i de la voluntat del seu autor (Charlier) de prolongar en la ficció l'activitat real d'aquests reporters a la Xina, Cuba, el Sàhara o l'Amèrica del Nord (Pinson, 2021). Lebleu els acompanya en els seus viatges i fa fotografies dels seus reportatges, cosa que atorga encara més veracitat a la ficció i accentua l'efecte d'aventura.

Brice Bolt

Creació publicada a la revista *Spirou* entre 1970 i 1972. Bolt, periodista del diari *L'Éclair* (com Marc Dacier, de qui és successor), viatja fins a una de les illes Fiji, al Pacífic, enviat pel seu diari, per investigar la presència d'uns misteriosos crancs gegants. Allà s'alia amb un periodista de la competència, Luc Deferre (del diari *Le Clairon*) per lluitar contra els monstres.

Jeannette Pointu

Personatge creat per a la revista *Spirou* el 1982 i publicat en vint-i-un àlbums per Dupuis del 1983 al 2005. No hi ha gaires dones periodistes al còmic francòfon. Pointu n'és una. La seva professió la porta a viatjar per tot el món. És valenta, però

temorosa, amb un punt d'ingenuïtat, i descobreix constantment la lluita de les dones que volen sobreviure en un món fet per i per als homes. I combat constantment contra les injustícies, no pot «rester indiférent» (Legrain, 2004). Pointu cobrirà grans esdeveniments com a periodista per a diverses publicacions, des del Ralli Paris-Dakar fins a la guerra del Líban o el conflicte a l'Orient Llunyà. El seu ofici, segons ella mateixa confessa, consisteix a «descobrir la veritat» (Vidal i Santamaria, 1989). Les múltiples referències al context internacional li atorguen un plus de veracitat. Es distingeix dels seus altres col·legues per dur a terme una mena de «reportatge social empàtic» (Pinson, 2021). Reflecteix la vida de les minories més desafavorides, de les víctimes de la guerra o de les epidèmies, sempre amb una visió moral propera al gènere del reportatge o novel·la gràfica, el principal representant de la qual més endavant serà Joe Sacco. A Espanya, el personatge de Pointu es va convertir en Rita Reporter, l'any 1987, i es va publicar a una revista anomenada *Tope Guai!*.

Jill Bioskop

Periodista futurista de cabells blaus creada per Enki Bilal, el 1986, a la seva obra *La femme piège*. Bioskop utilitza a la feina una màquina anomenada *scrip-walker* que fa que les paraules saltin cap enrere i pugui enviar cròniques des del futur. D'aquesta manera, aconsegueix publicar a l'edició del diari *Libération* del 14 d'octubre de 1993 unes cròniques datades el 2025. Bilal va tenir la idea d'oferir el diari com a lectura complementària del còmic, de manera que alguns punts de difícil comprensió a l'àlbum es clarificaven als textos del diari (Vidal i Santamaria, 1989).

5.3. Espanya

Los corresponsales de Dominguín

Al còmic espanyol també hi ha personatges que assumeixen el paper de periodistes, en algun cas fins i tot anteriors a Tintín. Una de les publicacions més antigues va ser *Dominguín*, considerat el primer còmic espanyol, «pues fue la primera publicación que contuvo exclusivamente historietas» (Rodríguez Humanes *et al.*, 2008; Martín, 1978). Fundat el 1915, només es van editar vint números, i va desaparèixer el 1916. Només tenia quatre pàgines en format tabloide. En aquesta publicació també apareixien periodistes: *Los corresponsales de Dominguín en la guerra*, sèrie dibuixada per Opisso, que cobria, en clau d'humor, «amb una perspectiva lúdica i lleugera», la societat europea de la Primera Guerra Mundial (Vidal i Santamaria, 1989).

Roberto Alcázar

Caldria incloure'l també en aquesta relació, protagonista d'una popular sèrie d'historietes durant el franquisme (*Roberto Alcázar y Pedrín*) creada el 1940. Alcázar va ser ideat com a «periodista-detectiu» (Darias, 2008) i definit en la seva primera

aparició com a «periodista inquiet i aventurer» (Darias, 2008), si bé no sembla exercir mai la professió periodística, i és més aviat un heroi aventurer en estat pur. No es pot desvincular la seva funció pseudoperiodística de la situació de la premsa a Espanya durant la dictadura, sotmesa a la censura i molt vinculada a la propaganda del règim. De fet, amb el temps es converteix en agent de la Interpol i mai no va escriure una crònica sobre les seves gestes. Com assenyalava encertadament Vázquez de Parga (1999):

Fue el éxito primero y definitivo de la casa, la serie más larga del tebeo español. Algo oculto debía tener el tosco y deslavazado dibujo de Eduardo Vañó, algo debían de traslucir los elementales guiones, para atraer continuamente la atención de varias generaciones de adolescentes que se recreaban con las aventuras del audaz detective español.

El reporter Tribulete

Més endavant, el 1948, arribaria *El reporter Tribulete, que en todas partes se mete*, l'indòmit reporter d'*El Chafardero Indomable* (Pons, 2009), que demostrava ser un desastre pel que fa a la professió periodística. Els seus reportatges, segons deia el seu mateix director de manera cruel, «tenen menys interès que un partit entre paralítics» (Vidal i Santamaria, 1989: 15). Les historietes de Tribulete es van publicar a la revista infantil *Pulgarcito*, fundada el 1921. Era el reflex d'una altra època, de frustració i necessitat en un país acabat de sortir d'una guerra civil devastadora. Un periodista explotat i assetjat pel seu cap i molt mal remunerat, però que resultava gairebé entranyable per als lectors. Un personatge molt lluny del prototip de periodista del còmic americà i francòfon. Com destaca Altarriba (2001):

El mundo es demasiado aburrido. Ahí radica la tragedia de Tribulete. Para un intrépido reportero como él, siempre a la búsqueda de la noticia, la atonía de un entorno en el que no ocurre nada no solo es fuente de frustración profesional sino causa fundamental de la ruinosa deriva del periódico para el que trabaja. [...] Esta sequía informativa acaba instaurando en la serie un ambiente de interior que la hace funcionar como una historia más de oficinistas donde la actualidad periodística sirve como excusa de las broncas y apaleamientos propios de las historias basadas en las relaciones entre superior y subordinado. No es un buen reportero, carece de olfato, comete muchas torpezas y, además, tiene mala suerte [...], reflejo de una sociedad presidida por la asepsia informativa del franquismo. La doctrina oficial, impuesta a base de censura y represión, lo dejaba bien claro: aquí no ocurre nada.

Mary Noticias

El 1962 comença a publicar-se setmanalment un quadernet de dotze pàgines d'historietes protagonitzat per una dona, *Mary «noticias»*, reportera de televisió. Una col·lecció de còmics de gènere romàntic i aventurer que es van prolongar fins al 1971. Mary era una dona audaç, viatgera i amb una professió lliure, nou model

per a la joventut d'aquella època. Tenia «intuïció, iniciativa, companyonia i una gran capacitat de treball» (Vidal i Santamaria, 1989) i vindria a ser la versió espanyola de Lois Lane. Mary és la primera dona periodista que protagonitza un còmic a Espanya:

[...] una reportera televisiva amante de la acción, que no podía estar quieta ni un segundo; además, viajaba mucho y tenía muchas relaciones sociales [...]. Su imagen era de periodista total con una gabardina que recordaba a la que usaban los profesionales de las noticias de entonces y una cámara siempre bajo el brazo. (Matos, 2016)

Com a periodista, no és una periodista qualsevol:

Es periodista de televisión, el colmo de modernidad a principios de los sesenta. Se pasea por el mundo con un bloc de notas y una pequeña cámara como arsenal profesional. La identificación con su profesión es completa y a ella dedica casi todo su tiempo, ...pero a lo que Mary Noticias se dedica, casi en exclusiva, es a la aventura. (Altarriba, 2001)

Tot i això, segons Vila (2021), el fet que l'heroïna fos una dona independent era només una ficció dins de la ficció:

En realidad, el protagonismo es de Bruma, el héroe misterioso bajo cuyo disfraz se encuentra un novio serio y aburrido que le permite tener un trabajo divertido hasta su boda, pero que se oculta para seguirla y salvarla de su inconsciencia, torpeza e impulsividad (defectos femeninos que requieren control). Su condición profesional queda devaluada cuando Mary explica que se dedica al periodismo de sucesos porque como a toda mujer le interesan las chafarderías... [...]. Estamos en los años sesenta, el momento crucial de incorporación de las chicas al espacio público [...]. Hay una estrecha relación entre la modificación del modelo y una sociedad que no podía evitar los cambios, pero quería controlarlos.

En qualsevol cas, com destaca Vázquez de Parga (1999), Mary Noticias va ser «una heroïna que iba más allá de una historia de amor [...]. Enamorada de su novio *Max*, pero a la vez atraída por el misterioso *Bruma* que no era otro que *Max* con gafas oscuras, lo que revelaba a la vez la ingenuidad y la miopía de la intrépida *Mary*».

Frank Cappa

També hi ha algun cas, com el citat de Ben Urich, molt més tardà, de periodista seriós i compromès als còmics espanyols. L'exemple més clar seria Frank Cappa. Amb un perfil semblant al d'Ernie Pike, va ser creat el 1981 i publicat a les revistes *Cimoc* i *K.O. Còmics* fins al 1989. Era un fotoperiodista i corresponsal de guerra

enviat als llocs més controvertits del planeta, com el Vietnam, Nicaragua o Indonèsia. El personatge està basat en la figura del fotògraf Robert Capa, famós per les imatges de la Guerra Civil espanyola. «És un heroi de paper que representa molts herois reials que anteposen la seva tasca professional a la seva mateixa seguretat» (Vidal i Santamaria, 1989). És també un periodista amb una forta consciència social:

Su primera historia, «El último africano», fue creada originalmente para ser publicada en Toutain, aunque al final Sommer decide autopublicarla en 1981 en el álbum «Frank Cappa. Memorias de un corresponsal». Allí se ve que el personaje trabaja como *freelance*, una especie de mercenario de la noticia que coloca sus imágenes en los diferentes medios interesados, pero, aunque realiza su oficio con pasión, se siente siempre culpable por estar obligado a observar las injusticias sin poder hacer nada para evitarlas. (Matos, 2016)

Rubén Plata

El 1982 neix Rubén Plata, un periodista televisiu que presenta l'informatiu de la cadena de televisió fictícia TVK, líder electrònic amb molta influència entre els espectadors, que segueixen literalment les seves recomanacions. Té un gran ego i un caràcter insolidari, i el seu únic objectiu és «augmentar la seva credibilitat i popularitat entre l'audiència» (Vidal i Santamaria, 1989).

Taxi

Taxi va ser un altre personatge de temàtica adulta, que va aparèixer durant els anys 1987 i 1991, a la revista *Cimoc*. En aquests còmics es retratava el canvi que patia el periodisme amb la concentració d'empreses periodístiques que amenaçava la llibertat d'informació. Taxi actua com a periodista de recerca de l'Agència Control Press, amb un antic mètode: «posar el nas a tot arreu» (Vidal i Santamaria, 1989). Segons ella, «vivim en un món teledirigit per les multinacionals de la informació que no tenen cap perjudici per aconseguir proves que abonin els seus escàndols per als primers plans» (Vidal i Santamaria, 1989).

Altres

Es poden citar altres periodistes del còmic espanyol com Pepito Magefesa, o *Perico Carambola*, Herminio Bolaextra,⁸ o *Jimmy, reportero audaz*. S'inclouen en la taula 1, a l'apartat 7, amb les dates i els autors.

5.4. Resta d'Europa

Valentina Rosselli

A Itàlia la pionera va ser Valentina Rosselli, atractiva i erotitzada, creada el 1942: «fotògrafa profesional, aunque en sus aventuras nunca se ve ningún momento

relacionado con su profesión (pero siempre porta una cámara profesional), ni aparece en ningún periódico o agencia» (Matos, 2016).

Johnny Focus

També a Itàlia apareix el 1974 *Johnny Focus*, per a la revista *Corriere dei Ragazzi*, on es van publicar divuit episodis.

Després de vuit anys, el seu autor va crear una nova sèrie de cinc històries publicades des del 1982 a la revista *Orient Express*. En realitat es diu Johnny Hansen (anomenat *Johnny Focus*), un fotoperiodista aventurer que participa en intrigues polítiques internacionals.

5.5. Resta del món

Ernie Pike

El més destacat, fora d'Europa i els Estats Units, seria Ernie Pike. Inspirat en el periodista real E. T. Pyle, mort durant la Segona Guerra Mundial en mans dels japonesos, Pike va ser creat el 1957. És un corresponsal de guerra nord-americà que s'encarrega de donar veu als que anomena *herois anònims*, soldats d'un bàndol i l'altre, a través d'entrevistes i reportatges que escriu per a un diari sobre la Segona Guerra Mundial i la Guerra de Corea (Vidal i Santamaria, 1989). Les seves aventures es van publicar a la revista *Hora Cero*, una revista argentina de l'Editorial Frontera. Pike no pren partit per un bàndol o altre, sinó que es limita a explicar el que veu.

6. Conclusions

Com es pot comprovar, en tots aquests personatges descrits es dibuixa un arquetip de periodista representat al còmic que encaixa en alguna de les modalitats descrites, vinculades al mateix temps als diferents tipus de periodista del segle xx definits prèviament. Les hipòtesis de partida han servit per construir un model de periodista convertit en personatge de còmic, amb diverses modalitats, i acrediten també l'estreta relació entre còmic i periodisme.

Es confirma, per tant, de nou que el periodisme és ideal com a professió per protagonitzar una història, una aventura. Per a l'heroi periodista (o el periodista heroi), allò que no pot aconseguir en una dimensió temporal ho pot assolir en una dimensió espacial, gràcies a la seva professió:

L'intérêt de ce métier est qu'il compense la fixité temporelle par la mobilité spatiale. Le temps étant figé dans la répétition de moments identiques, c'est l'espace (la diversité des lieux possibles d'action) qui peut permettre à l'aventure de se dérouler. (Fontbaré i Sohet, 1976)

En tot cas, com a conclusió d'aquest apartat, tots aquests personatges representen diverses maneres d'exercir el periodisme a través del còmic:

Con independencia del tono desesperanzado, que hayan escrito cero o centenares de noticias y crónicas, que se dediquen al fotoperiodismo o sean *freelance*. Todos estos personajes eran, de una forma u otra, profesionales del medio. Se demuestra así que el periodista tiene cabida en el cómic porque una de su función es la de informar (además de las de formar y entretener, que, de alguna forma, estos productos en viñetas y estos personajes, también hacen), la de dar fe de lo que acontece, y al hacerlo dentro de uno de estos universos de ficción se está consiguiendo crear una verosimilitud. (Matos, 2016)

Com a comentari final del treball, resulta interessant citar unes paraules del malaguanyat periodista Joan Barril, al catàleg esmentat de l'exposició sobre periodistes al còmic, que resumeixen el paper del reporter en la historieta, una tasca idealitzada però imprescindible:

Els periodistes del còmic [...] són els rebels sense causa, els profetes desarmats, els ideòlegs sense partit, els mercenaris sense amo, els naufrags de les grans corporacions de la informació. Darrera de cada periodista de paper hi ha l'ànima d'allò que algun dia va ser periodisme al servei de la societat. [...] són el museu d'allò que mai no vam poder ser. Probablement els únics que retornen a aquesta feina de narradors interessats de la vida la petita dignitat que tenen els notaris. (Vidal i Santamaria, 1989)

7. Taula resum. Periodistes d'historieta

Com a resum del treball de recerca, es presenta una taula ordenada cronològicament amb els personatges periodistes més emblemàtics del còmic del segle xx, en què es detallen els apartats següents:

- Any d'aparició.
- Nom del personatge.
- Funció periodística (professió) i, si és el cas, el mitjà (real o fictici) per al qual treballen.
- Autors (text i/o dibuix).
- País d'origen dels autors.
- Publicació periòdica en què van aparèixer originalment.
- Editorial de la publicació i, si escau, la que els va publicar a Espanya.⁹

	Any	Personatge	Professió i mitjà fictici	Autor	País	Publicació	Editorial
1	1915	Los corresponsales de Dominguín en la guerra	Corresponsals de guerra	Opisso	Espanya	<i>Revista Semanario Dominguín</i>	Litografía Aleu
2	1924	Bibi Fricotin	Nen del carrer, aventurer, periodista <i>freelance</i> i detectiu	Callaud, G., Forton, L., Lacroix, P.	França	<i>Le Petit Journal</i> i altres	Éditions SPE
3	1927	Connie (Constance Kurridge)	Aviadora. Reportera des de 1934. <i>Daily Buzz</i>	Frank Godwin	EUA	<i>Sunday Page</i>	Funny Pages
4	1929	Tintín	Reporter de <i>Le Petit Vingtième</i> i <i>freelance</i>	Hergé (G. Remi)	Bèlgica	<i>Le Petit Vingtième, Le Soir</i> i <i>Journal Tintin</i>	Casterman Juventud (ESP)
5	1933	Clark Kent (Superman)	Redactor del <i>Daily Planet</i>	Joe Shuster, Jerry Siegel	EUA	<i>Action Comics</i>	DC Comics
6	1933	Lois Lane	Redactora del <i>Daily Planet</i>	Joe Shuster, Jerry Siegel	EUA	<i>Action Comics</i>	DC Comics
7	1933	Jimmy Olsen	Redactor del <i>Daily Planet</i>	Joe Shuster, Jerry Siegel	EUA	<i>Action Comics</i>	DC Comics
8	1934	Pat Ryan	Periodista, company de Terry Lee	Milton Caniff	EUA	<i>Chicago Tribune</i>	Chicago Tribune New York News Syndicate
9	1936	Jim Hardy	Periodista	Dick Moores	EUA	<i>Unites Features Syndicate</i>	Dell Comics
10	1938	Crimson Avenger (Lee Walter Travis)	Empresari de mitjans	Jim Chambers	EUA	<i>Detective Comics</i>	DC Comics
11	1939	Freddy Fred	Reporter	<i>Jijé</i> (Joseph Gillain)	Francobelga	<i>Le Journal de Spirou</i>	Dupuis
12	1940	Steve Roper	Fotoperiodista	Allen Saunders, Elmer Woggon	EUA	<i>Steve Roper and Mike Nomad</i>	Publishers Syndicate
13	1940	Hap Hopper	Reporter	William Laas, Jack Sparling	EUA	<i>United Feature Syndicate</i>	
14	1940	Brenda Starr	Reportera <i>freelance</i>	Dale Messick	EUA	<i>Chicago Tribune</i>	Four Star Publications
15	1940	Roberto Alcázar	Periodista <i>freelance</i>	E. Vañó, J. Puerto	Espanya	<i>Roberto Alcázar y Pedrin</i>	Editorial Valenciana
16	1941	Freddy Freeman (Shazam Jr. o Capitán Marvel Jr.)	Venedor de diaris	France Herron, Mac Raboy	EUA	<i>Whiz Comics</i>	Fawcett Comics DC Comics

Taula 1. Periodistes al còmic

Font: Elaboració pròpia.

Any	Personatge	Professió i mitjà fictici	Autor	País	Publicació	Editorial
17 1941	Dave Clark (Midnight)	Locutor de ràdio/actor	Jack Cole	EUA	<i>Smash Comics</i>	DC Comics
18 1941	Captain X (Richard «Buck» Dare)	Periodista de <i>Tribute</i> (GB/EUA)	Jon L. Blummer	EUA	<i>Star-Spangled Comics</i>	DC Comics
19 1942	Valentina Rosselli	Reportera gràfica <i>freelance</i>	Guido Crepax	Itàlia	<i>Revista Linus</i>	Tòtem (ESP)
20 1942	Liberty Belle (Elizabeth Lawrence)	Presentadora de TV	Don Cameron, Chuck Winter	EUA	<i>Boy Commandos</i>	DC Comics
21 1943	Jules Rouget	Reporter de <i>La Dépeche</i>	Hergé	Bèlgica	<i>Le Soir</i>	Casterman
22 1944	Debbie Dean	Reportera <i>freelance</i>	Bert Whitman	EUA	<i>Debbie Dean</i>	Civil Service Publications, Inc.
23 1944	Fantasio	Periodista <i>freelance</i>	Rob-Vel, Jijé, Franquin i altres	Francobelga	<i>Le Journal de Spirou</i>	Dupuis
24 1947	Johnny Peril	Experiodista <i>freelance</i>	Howard Purcell	EUA	<i>Comic Cavalcade</i>	DC Comics
25 1947	Reporter Tribulete	Reporter <i>El Chafarero Indomable</i>	Cifré, Enrich, R. González	Espanya	<i>Pulgarcito</i>	Bruguera
26 1947	Byline	Periodista <i>Evening News</i>	Will Eisner	EUA	<i>The Spirit</i>	Weekly Comic Book
27 1948	Victoria «Vicki» Vale	Periodista <i>La Gaceta de Gotham</i>	Bill Finger, Bob Kane	EUA	<i>Batman</i>	DC Comics
28 1952	Guy Lefranc	Reporter <i>freelance</i>	J. Martin	Bèlgica	<i>Journal Tintin</i>	Éditions du Lombard
29 1952	Secotine	Periodista <i>freelance</i>	Franquin	Bèlgica	<i>Le Journal de Spirou</i>	Dupuis
30 1955	Ric Hochet	Periodista d'investigació Diari <i>La Rafale</i>	André-Paul Duchâteau, Tibet	Francobelga	<i>Journal Tintin</i>	Éditions du Lombard
31 1956	Jacques Flash	Reporter i fotògraf <i>Dernières</i>	Le Guen, Lécureux, Ollivier	França	<i>Vaillant Pif Gadget</i>	Éditions du Taupinambour
32 1957	Ernie Pike	Corresponsal de guerra <i>freelance</i>	Hector G. Oesterheld, Hugo Pratt	Argentina	<i>Revista Hora Cero</i>	Editorial Frontera / Tòtem
33 1958	Marc Dacier	Reporter <i>L'Éclair</i>	Eddy Paape, J. M. Charlier	França	<i>Le Journal de Spirou</i>	Dupuis
34 1962	Peter Parker (Spiderman)	Fotoperiodista <i>Daily Bugle</i>	Stan Lee, Jack Kirby, Steve Ditko	EUA	<i>Amazing Fantasy</i>	Marvel Còmics Forum (Planeta Agostini)

Taula 1. Periodistes al còmic (continuació)

Font: Elaboració pròpia.

	Any	Personatge	Professió i mitjà fictici	Autor	País	Publicació	Editorial
35	1962	Mary Noticias (Mary Cúper Fernández)	Reportera de TV <i>freelance</i>	Carme Barbará, Ricardo Acedo (<i>Roy Mark</i>)	Espanya	<i>Mary Noticias</i>	Iberomundial de Ediciones
36	1962	Babiole et Zou	Periodista i càmera de TV belga	Greg	Bèlgica	<i>Journal Tintin</i>	Éditions du Lombard
37	1963	John «J.» Jonah Jameson Jr	Editor en cap del <i>Daily Bugle</i>	Steve Ditko, Stan Lee	EUA	<i>The Amazing Spiderman</i>	Marvel Comics
38	1963	Betty Brant	Secretària de l'editor i periodista del <i>Daily Bugle</i>	Steve Ditko, Stan Lee	EUA	<i>The Amazing Spiderman</i>	Marvel Comics
39	1963	Jean-Loup de la Batellerie	Periodista <i>Paris-Flash</i>	Hergé	Bèlgica	<i>Journal Tintin</i>	Casterman
40	1963	Walter Rizotto	Fotoperiodista <i>Paris-Flash</i>	Hergé	Bèlgica	<i>Journal Tintin</i>	Casterman
41	1963	Ciclops / Scott Summers (X-Men)	Locutor de ràdio	Jack Kirby, Stan Lee	EUA	<i>Uncanny X-Men</i>	Marvel Comics
42	1964	Frederick Foswell (Big Man)	Reporter del <i>Daily Bugle</i>	Stan Lee, Steve Ditko	EUA	<i>The Amazing Spider-Man</i>	Marvel Comics
43	1965	Johnny Mann (Son of Vulcan)	Corresponsal de guerra	Pat Masulli, Bill Faccio	EUA	<i>Mysteries of Unexplored Worlds</i>	DC Comics
44	1966	Jimmy, reportero audaz	Fotoperiodista <i>El Mundo Gráfico</i>	M. Gago	Espanya	<i>Jimmy, reportero audaz</i>	Ediciones Gogar
45	1966	Arthur Brown (Cluemaster)	Presentador concurs de TV	Gardner Fox, Carmine Infantino	EUA	<i>Detective Comics</i>	DC Comics
46	1967	Vic Sage (The Question)	Reporter i periodista d'investigació Cadena KBEL	Steve Ditko	EUA	<i>Blue Beetle</i>	Charlton Comics / DC Comics
47	1967	Guy Lebleu	Reporter Radio Luxembourg	Charlier Poïver	França	Revista <i>Pilote</i>	Ed. Glénat Fordis
48	1967	Joseph «Robbie» Robertson	Editor del <i>Daily Bugle</i>	Stan Lee, John Romita	EUA	<i>The Amazing Spider-Man</i>	Marvel Comics
49	1968	Jack Ryder (Creeper)	Presentador de TV Gotham City	Steve Ditko, Don Segall	EUA	<i>Showcase</i>	DC Comics
50	1969	Flash, el fotògrafo	Fotoperiodista	RAF (J. Rafart Roldan)	Espanya	Revista <i>Gran Pulgarcito</i>	Bruguera

Taula 1. Periodistes al còmic (continuació)

Font: Elaboració pròpia.

	Any	Personatge	Professió i mitjà fictici	Autor	País	Publicació	Editorial
51	1970	Brice Bolt	Periodista <i>L'Éclair</i>	Charlier Aldomà	Bèlgica	<i>Le Journal de Spirou</i>	Dupuis
52	1973	Ororéa	Periodista polinèsia <i>freelance</i>	Fournier	Bèlgica	<i>Le Journal de Spirou</i>	Dupuis
53	1974	Johnny Focus	Fotoperiodista <i>freelance</i>	Attilio Micheluzzi	Itàlia	<i>Corriere dei Ragazzi</i>	Totem / Editorial Nueva Frontera (ESP)
54	1978	Ben Urich	Periodista <i>Daily Bugle</i>	G. Colan, R. McKenzie	EUA	<i>Daredevil</i>	Marvel Còmics / Planeta Agostini
55	1981	Frank Cappa	Corresponsal de guerra i fotoperiodista <i>freelance</i>	Manfred Sommer	Espanya	<i>Cimoc</i>	Norma Editorial
56	1981	Pepito Magefesa	Periodista	M. Gallardo	Espanya	<i>Revista Cairo</i>	Norma Editorial
57	1982	Jeannette Pointu	Periodista <i>freelance</i>	M. Wasterlain	Bèlgica	<i>Revista Spirou</i>	Dupuis
58	1982	Rubén Plata	Conductor de l'informatiu (i director) Cadena de televisió TVK	Daniel Torres	Espanya	<i>Revista Opium</i>	Norma Editorial
59	1983	Lynxs	Reportera venusiana, corresponsal de guerra d' <i>El Meteoro</i>	Daniel Torres	Espanya	Còmic <i>Roco Vargas</i> <i>Revista Cairo</i>	Norma Editorial
60	1984	Horace Greeley	Director i redactor <i>Le Daily Star</i>	Morris	Bèlgica	<i>Le Journal de Spirou</i> (<i>Lucky Luke</i>)	Dargaud Dupuis
61	1985	Perico Carambola	Reporter de premsa rosa Setmanari <i>Galanes</i> (<i>el semanario de los ricos y los famosos</i>)	M. Gallardo, I. Vidal-Folch	Espanya	<i>Complot</i> , <i>La Vanguardia TBO</i>	Bruguera
62	1985	Looker (Emily «Lia» Briggs)	Presentadora de TV <i>The Scene</i>	Mike W. Barr, Jim Aparo	EUA	<i>Batman & the Outsiders</i>	DC Comics
63	1986	Jill Bioskop	Periodista del futur <i>Libération</i>	Enki Bilal	França	<i>Cimoc</i>	Dargaud / Norma Editorial (ESP)
64	1987	April O'Neil (sèrie Tortugues Ninja)	Reportera de televisió de <i>Canal 6 Noticias</i>	Kevin Eastman / Peter Laird	EUA	<i>TMNT</i>	Mirage Studios / Comics

Taula 1. Periodistes al còmic (continuació)

Font: Elaboració pròpia.

	Any	Personatge	Professió i mitjà fictici	Autor	País	Publicació	Editorial
65	1987	Taxi	Fotoperiodista Agencia Control Press	Alfonso Font	Espanya	<i>Cimoc</i>	Norma Editorial
66	1987	Herminio Bolaextra	Periodista <i>El Caos</i>	Mauro Entrialgo	Espanya	<i>Revista TMO</i>	Makoki
67	1988	Marlo Chandler (Marlo Jones)	Presentadora de TV <i>Keeping up with the Joneses</i>	Peter David	EUA	<i>The Incredible Hulk</i>	Marvel Comics
68	1988	Eddie Brock (Venom)	Experiodista del <i>Daily Globe</i>	David Michelinie, Todd McFarlane	EUA	<i>The Amazing Spider-Man</i>	Marvel Comics
69	1992	Fina Isegura	Periodista <i>freelance</i>	Joana Gallego, Montse Clavé, Marika	Espanya	<i>Dones</i>	Butlletí de l'Associació de Dones Periodistes
70	1992	Turbo / Michiko «Mickey» Musashi	Periodista de <i>Los Angeles Times</i>	Evan Skolnick, Dwight Coye, James Brock	EUA	<i>New Warriors</i>	Marvel Comics
71	1994	Phil Sheldon	Fotoperiodista <i>Daily Bugle</i>	K. Busiek, A. Ross	EUA		Marvel Còmics Forum
72	1997	Vesper Katherine Fairchild	Presentadora de ràdio i TV	Doug Moench	EUA	<i>Batman</i>	DC Comics
73	1997	Spider (Django Heráclito) Jerusalem	Periodista polític del diari <i>La Palabra</i>	Walter Ellis, Darick Robertson	GB/EUA	<i>Transmetropolitan</i>	Helix / Vertigo / DC Comics
74	1998	Nacho	Reporter gràfic	Julio Ramos-Borrego	Espanya	<i>Nacho, reportero grafyco</i>	Odisea

Taula 1. Periodistes al còmic (continuació)

Font: Elaboració pròpia.

Notes

- I1** Aquest treball forma part d'una investigació més extensa sobre còmic i periodisme defensada per l'autor com a tesi doctoral el 19 d'abril de 2024 (Silva, 2024).
- I2** Sobre aquest àmbit específic, consulteu Matos (2017), o l'obra més recent, específicament sobre el còmic a l'Orient Mitjà (1948-2020) de Malalana (2024).
- I3** En l'àmbit anglosaxó existia una denominació per als periodistes de finals del segle XIX: el *muckraker* (un 'enderrocador' o 'recollidor d'escombraries'). El moviment, encapçalat per Lincoln Steffens, es caracteritzava per un esperit reformista i «de denuncia de los abusos del poder que les impulsaba hacia una postura activa frente a la realidad» (Humanes, 2003).
- I4** Les citacions directes en altres idiomes han estat traduïdes per l'autor.
- I5** Per ampliar informació sobre els anomenats *grans reporters*, convé llegir Martin (2005). Kessel va ser director del diari *Gringoire*, on un altre reporter i aventurer, Henry de Monfreid, va publicar algun dels seus reportatges més famosos (Bergeron, 2015). Kessel també va treballar per a *Libération*, diari per al qual va fer reportatges a Palestina, Birmània, Afganistan i diversos països africans.
- I6** Amb la intenció d'acotar el treball s'ha deixat fora de l'estudi el món del *manga* japonès, amb identitat i característiques pròpies. L'estudi està centrat bàsicament en Amèrica i Europa.
- I7** Franquin també va crear el personatge de Gaston Lagaffe, un oficinista mandrós que treballava a *Le Journal de Spirou* (la mateixa revista en què es publicava l'aventura, juntament amb *Spirou* i moltes altres) i que apareix per primera vegada el 1957. No s'ha comptabilitzat a la llista perquè, encara que treballa en una revista, no és periodista, sinó que duu a terme tasques administratives (en realitat la seva especialitat és escapar-se de qualsevol feina). Franquin va convertir en (anti)heroi un «sans-emploi» (Messing, 2021). El més interessant d'aquest còmic és que l'autor dibuixa la redacció de la revista i hi apareixen els redactors, els dibuixants i la resta de personal. Gaston va inspirar el *Botones Sacarino* a Espanya, creat per Francisco Ibáñez el 1963. *Le Journal de Spirou* es va convertir en el principal adversari de *Tintin* al mercat francòfon, i els seus dibuixants van formar part de l'escola de Marcinelle, per contraposició a l'escola de Brussel·les, d'Hergé i els seus col·laboradors de la *ligne claire*.
- I8** Bolaextra és «un reportero con tres testículos por una malformación genética. Es un golfo y tiene muy mala leche. Trabaja como reportero en un periódico llamado *El Caos*, aunque lo de trabajar es mucho decir. Se dedica fundamentalmente a escurrir el bulto, a cubrir las noticias a distancia, a plagiar reportajes o incluso a impedir que los sucesos reseñables ocurran para no tener que escribir sobre ellos. [...] Está claro que lo suyo no es el periodismo, no es más que una versión cínica del misántropo» (Altarriba, 2001).
- I9** En alguns casos, sobretot als Estats Units, les històries s'editaven directament en forma de quadernet o *comic book* i no en la premsa.

Bibliografia

- Agostini, A. (1985). «L'inchiesta giornalistica ei suoi lettori». *Problemi dell'informazione*, 3.
- ALTARRIBA, A. (2001). *La España del tebeo*. Madrid: Espasa Calpe.
- BAYONA, M.; MATOS, D. (2013). *Superman: El primer superhéroe*. Palma de Mallorca: Dolmen.
- BERGANZA, R.; LAVÍN, E.; PIÑEIRO-NAVAL, V. (2017). «La percepción de los periodistas españoles acerca de sus roles profesionales». *Comunicar: Revista Científica de Educomunicación* [en línia], 51 (xxv), p. 83-92. <<https://www.torrossa.com/en/resources/an/4131115>> [Consulta: 22 gener 2025].
- BERGERON, F. (2015). *Hergé, le voyageur immobile*. La Chaussée d'Ivry: Atelier Fol'Fer.
- BRÉAN, S. (2021). «Le reporter face au super-héros: un aventurier de notre temps?». A: LÉVRIER, A.; PINSON, G. (dir.). *Presse et bande dessinée: Une aventure sans fin*. Bruxelles: Les Impressions Nouvelles.
- CHAMBURE, A. de (1914). *À travers la presse*. Paris: Th. Fert, Ablouy et Cie.

JOSÉ MANUEL SILVA ALCALDE

- CHOLLET, L.; LEROY, A. (2011). *Héros de ma jeunesse*. Monaco: Éditions du Rocher.
- CORONEL, S. S. (2008). *The media as watchdog: The role of the news media in the governance reform agenda* [en línia]. Harvard Kenney School. <<https://ziaruldela5.files.wordpress.com/2009/09/coronel20watchdog.pdf>> [Consulta: 22 gener 2025].
- DARIAS, M. (2008). «Roberto Alcázar y Pedrín». *Fandecomix* [en línia]. <<https://tinyurl.com/2p9b472d>> [Consulta: 22 gener 2025].
- DEFLEUR, M. L.; BALL-ROKEACH, S. (1986). *Teorías de la comunicación de masas*. Barcelona: Paidós.
- ECO, U. (1976). «Le mythe de Superman». *Communications* [en línia]: *La bande dessinée et son discours* (Éditions du Seuil), 24, p. 24-40. <<https://doi.org/10.3406/comm.1976.1364>>.
- FONTBARÉ, V.; SOHET, P. (1976). «Codes culturels et logique de classe». *Communications* [en línia]: *La bande dessinée et son discours* (Éditions du Seuil), 24, p. 62-80. <<https://doi.org/10.3406/comm.1976.1366>>.
- GAUMER, P. (2016). «Ric Hochet. Détective de l'impossible». *Paris Match: La Saga du journal Tintin*. París: Hachette Filippacchi Associés, p. 62-64.
- HELLMUELLER, L.; MELLADO, C.; BLUMELL, L.; HUEMMER, J. (2016). «The contextualization of the watchdog and civic journalistic roles: Reevaluating journalistic role performance in U.S. newspapers». *Palabra Clave* [en línia], 19 (4), p. 1072-1100. <<https://palabraclave.unisabana.edu.co/index.php/palabraclave/article/view/6936/pdf>> [Consulta: 22 gener 2025].
- HUMANES, M. L. (2003). «Evolución de roles y actitudes. Cultura y modelos profesionales del periodismo». *Telos* [en línia], 54, p. 2-11. <<https://tinyurl.com/yczz3wat>> [Consulta: 22 gener 2025].
- JANOWITZ, M. (1975). «Professional models in journalism: The gatekeeper and the advocate». *Journalism Quarterly* [en línia], 52, p. 618-626. <<https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/107769907505200402>> [Consulta: 22 gener 2025].
- JOHNSTONE, J. W.; SLAWSKI, E. J.; BOWMAN, W. W. (1972). «The professional values of American newsmen». *Public Opinion Quarterly* [en línia], 36 (4), p. 522-540. <<https://doi.org/10.1086/268036>>.
- KNIGHT, B. (2011). «Periodistas de cómics más allá de Clark Kent». Traducció d'Osvaldo Cortés. *Replodigma* [en línia] (27 octubre). <<https://tinyurl.com/2tptsyrh>> [Consulta: 22 gener 2025].
- KOVACH, B.; ROSENSTIEL, T. (2012). *Los elementos del periodismo*. Madrid: Aguilar.
- LACASSIN, F. (1971). *Pour un neuvième art: la bande dessinée*. París: Union Générale d'Éditions. (10/18)
- LEGRAIN, A. (2004). «Jeanette Pointu». *Bedetheque* [en línia]: *BDGest'* (19 abril). <<https://tinyurl.com/2p88u6fu>> [Consulta: 22 gener 2025].
- LÉVRIER, A.; PINSON, G. (2021) (dir.). *Presse et bande dessinée: Une aventure sans fin*. Bruxelles: Les Impressions Nouvelles.
- MALALANA, A. (2024). *El cómic como fuente de información para investigar las crisis en Oriente Próximo (1948-2020)*. Madrid: CEU Ediciones.
- MARTIN, M. (2005). *Les grands reporters: Les débuts du journalisme moderne*. París: Audibert.
- MARTÍN, A. (1978). *Historia del cómic español: 1875-1939*. Barcelona: Gustavo Gili.
- MATOS, D. (2016). «El cómic periodismo como testigo: memoria y desmemoria». A: LLUCH PRATS, J.; MARTÍNEZ RUBIO, J.; SOUTO, L. C. (ed.). *Las batallas del cómic: Perspectivas sobre la narrativa gráfica contemporánea* [en línia]. València: Universidad de Valencia. (Anejos de Diablotexto Digital; 1), p. 248-264. <<https://roderic.uv.es/handle/10550/58688>> [Consulta: 22 gener 2025].
- (2017). *Periodismo cómic, una historia del género desde los pioneros a Joe Sacco*. Salamanca: Comunicación Social, Ediciones y Publicaciones.
- MESSING, S. (2021). «Gaston Lagaffe et la rédaction de Spirou, ou comment un héros sans emploi rédefinit le monde du travail». A: LÉVRIER, A.; PINSON, G. (dir.). *Presse et bande dessinée: Une aventure sans fin*. Bruxelles: Les Impressions Nouvelles, p. 225-248.
- PINSON, G. (2010). «Tintin avant Tintin: origines médiatiques et romanesques du héros reporter». *Études françaises* [en línia], 46 (2), p. 11-25. <<https://doi.org/10.7202/044532ar>>.
- (2021). «Le héros journaliste (1950-1980)». A: LÉVRIER, A.; PINSON, G. (dir.). *Presse et bande dessinée: Une aventure sans fin*. Bruxelles: Les Impressions Nouvelles, p. 191-207.
- PONS, A. (2009). «Clásicos del Humor: el reporter Tribulete». *La cárcel de papel* [en línia] (3 juny). <<https://www.lacarceldepapel.com/2009/06/03/clasicos-del-humor-el-reporter-tribulete/>>.

ELS PERIODISTES COM A PERSONATGES DE CÒMIC AL SEGLE XX: ASSAIG DE CATÀLEG

- RIME, J. (2021). «Les “multiples avatars” médiatiques de Tintin, reporter du Petit Vingtième». A: LÉVRIER, A.; PINSON, G. (dir.). *Presse et bande dessinée: Une aventure sans fin*. Bruxelles: Les Impressions Nouvelles, p. 147-167.
- RODRIGO, M. (1989). *La construcción de la noticia*. Barcelona: Paidós.
- RODRÍGUEZ HUMANES, J. M.; BARRERO, M.; SÁNCHEZ OBIOL, F.; BOSCH, J.; ÁLVAREZ, A.; MORENO, A.; MANZANARES, J. (2008). «Dominguín». *Tebeosfera* [en línia]. <https://www.tebeosfera.com/coleccion/dominguin_1915_espy.html> [Consulta: 22 gener 2025].
- SCHUDSON, M. (1978). *Discovering the news*. Nova York: Basic Books.
- SHOEMAKER, P. J.; VOS, T. P.; REESE, S. D. (2009). «Journalists as gatekeepers». A: WAHL-JORGENSEN, K.; HANITZSCH, T. (ed.). *The handbook of journalism Studies* [en línia]. Nova York: Roudledge, p. 73-87. <<https://tinyurl.com/2p8nssh4>> [Consulta: 10 març 2025].
- SILVA, J. M. (2024). *Periodismo y cómic: El rol del periodista del siglo xx y la función de los medios de comunicación en Les Aventures de Tintin* [en línia]. Tesi doctoral. Universitat Abat Oliba CEU-CEINDO. <<https://www.tesisenred.net/handle/10803/692179?page=1>> [Consulta: 22 gener 2025].
- SOLYM, C. (2011). «Journalistes, reporters et... héros professionnels de BD». *Actualité* [en línia] (9 juliol). <<https://actualitte.com/article/41773/chroniques/journalistes-reporters-et-heros-professionels-de-bd>> [Consulta: 22 gener 2025].
- TEJEDOR, S. (2020). «Periodismo y sociedad: los estudios de comunicación ante los procesos de cambio social» A: CARNIEL, R. (coord.). *La comunicació com a eina per a la cohesió social contra el racisme i la intolerància* [en línia]. Bellaterra: Observatori Mediterrani de la Comunicació, p. 11-15. <<https://ddd.uab.cat/record/233943>> [Consulta: 22 gener 2025].
- TUCHMAN, G. (1983). *La producción de la noticia: Estudio sobre la construcción de la realidad*. Barcelona: Gustavo Gili.
- VADEBONCOEUR, J. (2011). «Frank Godwin». *JVJ Publishing* [en línia] [Palo Alto, CA]. <<https://web.archive.org/web/20090224090631/http://www.bpib.com/illustrat/godwin.htm>> [Consulta: 22 gener 2025].
- VÁZQUEZ DE PARGA, S. (1999). *Los tebeos de aventuras*. Barcelona: Glenat.
- VIDAL, J.; SANTAMARIA, C. (1989). *Els periodistes en el còmic*. Barcelona: Ficomic. [Catàleg de l'exposició]
- VILA, M. (2021). «Sobre el uso histórico del cuerpo femenino en la narrativa del cómic». A: GRACIA LANA, J.; ASIÓN SUÑER, A.; RUIZ CANTERA, L. (coord.). *Dibujando historias: El cómic más allá de la imagen*. Saragossa: Pressas de la Universidad de Zaragoza, p. 30-49.
- WEAVER, D. H.; WILHOIT, G. C. (1986). *The American Journalism*. Bloomington: Indiana University Press.
- WHITE, D. M. (1950). «The “gate keeper”: A case study in the selection of news». *The Journalism Quarterly*, 27, p. 383-390.
- WOLFE, T. (1998). *El nuevo periodismo*. Barcelona: Anagrama.

Llocs web

- bdgest* [en línia]. <www.bdgest.com> [Consulta: 22 gener 2025].
- Bdtheque* [en línia]. <www.bdtheque.com> [Consulta: 22 gener 2025].
- Bdzoom* [en línia]. <<http://bdzoom.com>> [Consulta: 22 gener 2025].
- Gran Comic Database* [en línia]. <www.comics.org> [Consulta: 22 gener 2025].
- Humoristan* [en línia]. <<https://humoristan.org>> [Consulta: 22 gener 2025].
- Tebeosfera* [en línia]. <www.tebeosfera.com> [Consulta: 22 gener 2025].
- Tintin* [en línia]. <www.tintin.com> [Consulta: 22 gener 2025].
- Tintinologo* [en línia]. <www.tintinologo.com> [Consulta: 22 gener 2025].
- Tintinomania* [en línia]. <www.tintinomania.com> [Consulta: 22 gener 2025].